

dema regni æterni. Hic est vita credentium, resurrectio mortuorum, redemptio captivorum, lux indeficiens. Ipse est angelus pacis, minister vitæ. Ipse est æterna beatitudo; ipse est beata æternitas. Ipse Verbum coæternum Deo Patri, et consubstantiale, per quem omnia facta sunt. Ipse caro factus, de Virgine natus, prænuntiatus a prophetis; a stella demonstratus, a Magis adoratus, a pastoribus manifestatus, Emmanuel vocatus, et Dei Filius verus declaratus. Factus sub imperio hominum in terris, cum ipse sit imperator angelorum in cælis. Ipse primam stolam reddidit filiis Adæ, paradysum aperuit, vitæ orbem exhibuit, libertatis januam patefecit. Insuper etiam, quod Adam non habuit, cælorum

regnum omnibus credentibus ostendit. Quod enim paradisi vel cælestis regni patent januæ, victoria est Christi. Credamus ergo omnem veritatem in eo. Nam et ipsa beata virgo Maria credendo concepit Christum, et nos credendo perveniamus ad illum. Credamus illum regnantem in cælis, qui pro nobis natus est in terris; quem solum non violavit nativitas prima, ut nos mundaret secunda. Per illum liberati sumus a servitutis iugo, per illum reconciliati sumus Deo Patri, non meritorum gloria, sed miserationis gratia. Ille nobis est mediator in vitam, qui et remunerator in gloriam, Jesus Christus verus Deus et verus Dei Filius, qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto in sæcula sempiterna.

ADDITAMENTUM INCERTI AUCTORIS.

Mirabile testimonium sancti Augustini psalmo LIV.

Dum lectus fuit mihi ad mensam tractatus ille, subito venerunt in aures hæc verba: [Si in mente tibi non venit Christus, dormit, excita Christum, recole fidem. Tunc in te dormit Christus, si verum illum filium Dei abnegas esse, si oblitus es passionis illius. Tunc in te vigilat Christus, si meministi passionem Christi.]

915 In præsentis disputatione si eveniat causa cum quolibet verba serere de adoptione et proprietate, quam dicunt in Christo esse, interrogandum est quæ sit persona Filii Dei in æterna nativitate? An sit unigenitus in illa persona, verus et proprius Filius Dei? Si inquisitor [*Forte*, inquisitus, seu quæsitus] respondit: Certissime unigenitus est in illa persona, verus et proprius Filius Dei; statim habes respondere et captare eum ex suis verbis: Si unigenitus est in ea persona, quam æternaliter habuit, utique in illam personam assumpsit humanitatem veram, ut esset unigenitus, proprius et verus Filius Dei, et nullum locum habet adoptio in illa persona. Nos sumus in persona adoptionis, ille est sicut fuit ante assumptionem humanitatis totus in persona proprietatis. Si adoptivus est in humanitate, et unigenitus

in divinitate, absque omni dubio duas habet personas, nostram scilicet, qui sumus adoptivi Filii Dei, et suam, quam æternaliter habuit.

Item interrogandum est, si beatissima Virgo genitrix Dei vere dicatur? Vel si proprius sit filius ejusdem Virginis Christus in divina et humana natura? Si responderit inquisitor: Est ea ratione proprius et totus Christus in duabus naturis Dei Patris Filius: quia sicut humiliavit divinitas seipsam, ut esset unusquisque [*Forte*, filius: *verum videtur aliquid deesse*] hominis; ita exaltata est humanitas, ut esset verus Dei Filius. Si adoptiva est humanitas Deo Patri, adoptiva est divinitas Virgini matri, quia alia substantia est divinitas, alia est humanitas, et e contrario alia humanitas, alia divinitas. Illa, id est divinitas, propter hominem homo verus, et verus filius hominis: ista propter Deum, verus Deus et verus Filius Dei.

Item si propter assumptionem, sicut solent illi dicere, humanitatis adoptivus est in humanitate, illius est siquidem adoptivus, qui assumpsit hominem, id est, Filii Dei. Sola namque Filii persona assumpsit hominem, id est, Filii Dei.

EPISTOLA ELIPANDI

AD FELICEM NUPER CONVERTUM.

(*Hanc epistolam vide hujusce Patrologiæ tomo XCVI, col. 880.*)

917 CONFESSIO FIDEI FELICIS

ORGELLITANÆ SEDIS EPISCOPI.

(*Vide Patrologiæ tom. XCVI, col. 882.*)

EPISTOLA ALCUINI AD FILIAM IN CHRISTO.

(Anno 800.)

Instruit filiam in dogmate contra Adoptianos.

921 Filix in Christo charissimæ devotus in fide Pater salutem.

Sæpius vestræ probatissimæ charitati scriberem, si occasionem mihi vestra dilectio daret, vel verbis

pacificæ salutationis, vel familiarum suavitate litterarum. Tamen ea charitate instigante, quæ omnia sperat, non cesso vestram officio syllabarum appellare dilectionem, et notæ familiaritatis dulcedinem

paucis tangere apicibus; ne me quislibet obliviosum notaret vestrae bonitatis, quae nunquam oblivisci poterit, sed semper firma radice pectore nostro perpetualiter permanet; assiduisque orationibus vestrae salutis prosperitatem Dominum deprecans, quatenus non tantum felicitate praesenti, sed etiam aeterna beatitudine te gaudere concedat: desiderans, ut nobilitas tua in moribus fulgeat optimis, et potestas clarescat in dulcedine pietatis: quod sublimitas ametur, et laudetur dignitas. Haec obsecro fiducia fidei nostrae vestris non recedat sensibus, quia proverbiali sententia ab antiquis dictum esse scio: Charitas, quae deseri potest, nunquam vera fuit. Hoc quoque Hieronymo proferente legebam: Amicus diu quaeritur, vix invenitur, difficile servatur; nec non, Apostolo testante, sollicita mente considero, qui dixit: *Impossibile est sine fide placere Deo* (Hebr. xi, 6). Etiam omnis amicitia, quae inter homines custodiri solet sine fide, procul dubio inanis est, vel magis nulla. Ideo charitatis officio fides iungenda est, ut semel coepta germanitatis concordia sollicita unanimitate perpetualiter nutriatur.

Misi Candidum vestrum a jubente Domino meo David cum libello contra assertores adoptionis in Christo exarato, nesciens ne forte quid novi ex prioribus pravitate radicibus alicubi pullulasset. Tu vero in fide catholica inviolata mente permanens, habens semper responsiones paratas, quibus adversarius vinci possit. Et ut aliquid ludi cum tua loquar sapientia (solet enim quisque maxime suae artis uti exemplis). Nauta tristitia et laeta tempestati et serenitati comparat, bellator de armis disputat, grammaticus suae artis utitur suffragiis. Tu vero de grammatica tua profer regulas naturales, ostendens quaedam propria non ejusdem substantiae esse, cujus propria esse dicuntur. Nam propria dicimus nomina, non quae nostrae sint substantiae, sed quae specialem nostrae habeant substantiae significationem. Terrarum quoque possessiones proprias dicere solemus, quae nobis haereditario perveniunt jure: quae tamen longe a nobis alterius sunt substantiae. Quod et evangelico firmari poterit exemplo, dicente evangelista de Dei Filio: *In propria venit, et sui eum non receperunt* (Joan. i, 11). Licet populus, de quo hoc dictum est, ejusdem non sit naturae, qua Deus est, tamen proprietatis nomine ab evangelista censebatur propter notitiam Dei, quae diebus antiquis huic plebi tantummodo concessa est, dicente Psalmista: *Notus in Judaea Deus, et in Israel magnum nomen ejus* (Psalm. lxxv, 2). Dum in rebus humanis tam multa proprietatis nomine appellantur, cur in solo Filio Dei haec proprietas non potest esse, ut sit proprius Filius Dei, qui ex Virgine natus est, qui solus inter omnes filios Dei hoc habuit proprium, ut una sit persona cum eo, quia aeternaliter ex Deo Patre genitus est, non alter et alter, sed unus et unus, licet non unum et unum, quia alterius substantiae est divinitas, et alterius humanitas. Totus

tamen unus filius et proprius, homo Deus propter Deum, et Deus homo propter hominem, in utraque generatione proprius et perfectus Filius Dei. Hanc fidem vestra veneranda credulitas firmiter teneat et fiducialiter praedicet.

Quia novi prudentiam vestram optime in dialecticis subtilitatibus eruditam esse, placuit paucas interrogationes dialecticae disciplinae huic nostrae chartulae injungere, quibus evacuari possit assertio adoptionis vel nuncupationis in Christo. Interrogandum est si omnis homo, qui anima et corpore constat, proprius sit filius patris sui? Si dicit, proprius: item interrogandum est si anima ex patre seminata sit sicut caro? Si dicit, non: inferendum est quomodo proprius est in anima filius, si anima non est ex patre, sicut caro? Inferendum quoque est, quare in Christo non credat, filio Virginis, proprietatem filii, quae in omni homine necessario credenda est. Interrogandum est an major dignitas sit proprii filii vel adoptivi? Si dicit, proprii: inferendum est cur Christum secundi gradus filium esse credat. Interrogandum est si unus filius unius patris utrumque possit esse, proprius et adoptivus? Si dicit, non posse: inferendum est nec Christus ullatenus credendus, qui una est certissime persona, proprius et adoptivus Dei Patris Filius. Interrogandum est si ex proprio vel alieno filio adoptio fiat? Si dicit, ex alieno: inferendum est quando Christus alienus fuit Deo Patri, ut ex alieno adoptaret in filium? Nonne in ipso conceptu et nativitate Deus verus et proprius filius conceptus est et natus? Interrogandum est si Filius Dei verus sit filius Virginis? Si dicit, verus et proprius: inferendum est quomodo verus, dum alterius est naturae divinitas, alterius humanitas? Interrogandum est, dum Dei Filius juxta catholicam fidem verus est filius Virginis, quomodo filius Virginis non sit verus Filius Dei? Aut si filius Virginis adoptivus est Dei Patris, consequens esse videtur illa absurditas, ut adoptivus sit Dei Filius Virginis filius. Ergo si Filius Dei vere est filius Virginis, etiam filius Virginis vere Filius est Dei: et non habet locum in utralibet generatione adoptionis nomen. Interrogandum est si nuncupativus Deus adorandus sit? Si dicit, non: inferendum est quomodo Christus adoretur ab angelis de caelis, de quo Apostolus ait: *Cum introducit primogenitum in orbem terrae, adorent eum omnes angeli Dei* (Hebr. i, 6). Interrogandum est si Christus aequaliter nuncupativus est Deus, sicut et Petrus; cur Christus sit Dei Filius Virginis filius, et Petrus non legitur se prohibuisse adorari Deum, et Petrus prohibuit Cornelio se adorare? Si dicitur, quia Petrus homo purus, Christus Deus et homo: inferendum est si Deus et homo una est persona, ergo una persona verus est Deus, et non habet locum nuncupatio in utraque. Interrogandum est quid sit medium inter verum et non verum? Si dicit, nihil: inferendum est: Ergo Christus, secundum quod homo est, aut verus Deus est, aut non verus. Sed valde absurdum est dicere eum Deum

a Vid. epist. 129, not.

esse, sed non verum. Aut si hoc erubescit adversarius A
ficere, proferat quid sit medium inter verum et
non verum. Secundum artem dialecticam interro-
gandum est si una persona possit esse homo verus
et homo pictus, qui est non verus homo? Si dicit,
non posse. inferendum est, nec in Christo, qui est
una persona in duabus naturis, verum esse potest,
et non verum; sed quidquid in eo est, verum est;
quia ipse totus est Deus, et totus verus Filius Dei,
et tota veritas in eo est, et nihil habet figmenti in
se. Interrogandum est, si aliquid adorandum nobis
sit aut colendum, nisi verus Deus? Si dicit, non esse:
inferendum est quomodo adorabis filium Virginis,
si non est verus Deus? Interrogandum est, si
nuncupativus Deus adorandus sit? Si dicit, non esse:
inferendum est: Ergo Christus, qui ex Virgine B
natus est, non est adorandus, quia verus Deus non
est; et sunt duo dii, Christus Deus et Christus ho-
mo; unus adorandus, et alter non adorandus. Sed
avertat Deus hunc sensum ab omni corde catholico,
quia totus Christus unus est Deus, et una adoratione
venerandus. Interrogandum est, si Deus non est,
qui filius David est, qua potestate illuminasset cæ-

cum, qui clamavit ei: *Jesu fili David, miserere mei*
(*Marc. x, 47, 48*)? Quis potest lumen dare ex eo [*For-
te, dare cæco*], nisi Deus? Et si Deus est, qui illumina-
vit cæcum, utique Deus est filius David. Interro-
gandum est si beata Virgo unum genuisset Deum,
vel duos? Si dicit, unum: iterum interrogandum est:
Verum, aut non verum? Si dicit, verum: inferendum
est: Ergo totus filius Virginis unus est Deus, et
verus: quia si verum et nuncupativum genuit
Deum, procul dubio duos genuit deos, unum
verum, et alterum nuncupativum. Item interro-
gandum est si duos filios genuisset, aut unum? Si
dicit unum: inferendum est: Proprium, aut adopti-
vum? Si dicit, utrumque: inferendum est: Ergo
duos filios genuit beata Virgo, unum proprium Dei
Patris, et alterum adoptivum; quia proprietate cum
adoptione non convenit. His ita confirmatis per in-
terrogationes et responsiones, quid superest, nisi
ut Christus Jesus verus credatur Deus verus et ple-
nus; et unus credatur Filius proprius, et perfecte
adoretur et laudetur ab omni creatura, dicente Psal-
mista: *Laudent eum cæli et terra, mare et omnia
quæ in eis sunt* (*Psal. LXXVIII, 55*).

923 DISSERTATIO HISTORICA

DE HÆRESI ELIPANDI TOLETANI ET FELICIS ORGELLITANI,

In qua quæ hactenus obscura fuerunt, ex chartis recenter detectis, et ipsius B. Alcuini scriptis illustrantur.

I. *Controversiæ status.* — Controversia illa, an et C
quo sensu Christus Dei Filius adoptivus dici possit
vel debeat, in Ecclesia olim ab Arianis, Bonosianis
Nestorianisque mota ac diu ventilata, sæculo demum
Christiano octavo in Hispania resuscitata atque in
Francici quoque regni provincias propagata fuit.
Episcopi quidam, quorum duces fuere Elipandus To-
letanæ, et Felix Orgellitane Ecclesiarum antistites,
contendebant Christum saltem secundum humanam
naturam non tantum posse, sed et debere dici Filium
Dei adoptivum, non proprium; et secundum eandem
naturam, Deum nuncupativum, non verum.

II. *Quid in hac dissertatione expectandum?* —
Historiam hujus, quæ ex hoc novo dogmate in Ec-
clesia multum efferebuit, controversiæ, post non-
nullos antiquiores scriptores egregie dilucidarunt
viri ævi nostri eruditissimi, D. Joannes Franciscus
Madrisius Utinensis, congregationis Oratorii presby-
ter in Dissertatione historico-chronologica a se
adornata, et novæ Operum sancti Paulini Aquileien-
sis editioni, p. 212, inserta (*Patrologiæ* tomo XCIX,
col. 557): et post illum D. Christ. Guil. Franc.
Walchius professor Gottingensis, in singulari libello,
de Historia Adoptianorum: quibus addi potest vir
celeberrimus D. Jac. Basnagius, tom. II Thesauri
monumentorum Canisii, pag. 284 seq. Quapropter
supervacaneum videri possit eandem historiam rur-
sus ad incudem revocare. Verumtamen peritorum
iudicio supervacaneum haud censeri debet, si plures
suas symbolas conferant ad elucidandam historiam
medii ævi, quod multis adhuc tenebris obsitum est,
et cujus multa adhuc documenta latent, quæque de-
tegendæ spes non omnis periit. Et id profecto felici-
tatis mihi obtigit, ut repertis et obtentis iis, quæ
lucisque desiderabantur, monumentis, nova rei

obscuræ lux accendi possit. Hæc monumenta partim
in præcedentibus beati Alcuini scriptis exhibuimus;
partim in Appendice II proferemus. In præsentem igitur
Dissertationem nostram ea quæ alibi satis dilucidata
sunt a laudatis scriptoribus, breviter attingemus,
solumque in iis aliquatenus immorabimur quæ Al-
cuinum nostrum, qui maxima hujus historiæ pars
est, concernunt, et in quibus quædam argumenta
deprehendimus ob quæ a viris illis cruditis dissen-
sire amor veritatis nos jubet.

III. *Primus controversiæ qui auctor.* — Igitur com-
munis quidem historicorum vox est et sententia,
primum erroris de Christi secundum naturam hu-
manam adoptione in Filium Dei, auctorem fuisse
Felicem episcopum Orgellitanum: ejus siquidem con-
silio scriptisque libris Elipandus Toletanæ Ecclesiæ
archiepiscopus in errore seu instructus seu confir-
matus esse perhibetur. « Felix (ita scribit Eginhar-
dus in Annalibus ad an. 792) natione Hispanus, ab
Elipando Toléti episcopo per litteras consultus quid
de humanitate servatoris Dei et Domini Jesu Christi
sentire deberet; utrum secundum id quod homo est,
proprius an adoptivus Dei Filius credendus esset ac
dicendus, valde incaute et incondoctate, et contra
antiquam Ecclesiæ catholicæ doctrinam adoptivum
non solum pronuntiavit, sed etiam scriptis ad me-
moratum episcopum libris pertinacissime pravitate
opinionis suæ defendere curavit. » Eginhardo con-
cordat, ut solet, poeta Saxo ad eundem annum, et
Jonas Aurelianensis lib. I de Cultu imaginum.

IV. *Felix an Elipandus?* — Hæc si ita sint, mirum
profecto, neminem illorum qui magno zelo adversus
Felicem scripserunt, et illius errores cum omni in-
dustria excusserunt, illius tamen pro hæresi sua
scriptos ad Elipandum libros, quorum præfati anna-